קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין אבל אורז ודוחן לא משום דע"י תערובת [א]אבל איתיה בעיניה נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא [ב]בתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורז לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא טרגים (א) סולת [א]זריז וערסן ואורז הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא [ב]רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל [ג]רבנן לא ורבנן לא והתניא (ג) °[ד]הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה [ה]טחנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' [ו]והכוסס את האורז מברך עליו ב"פ האדמה טחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יוחנן בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן [ד]ועל ירקות (ב) אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו אפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא [ז]לבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבנן דתניא [ח]°זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים כן למדתנו רבינו [ט]יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים

ולא

קמ"ל כל שהוא. דאע"ג דכולהו מחד מינא בעינן דליהוי מחמשת המינין ואי לא לא מברכינן עליה בורא מיני מזונות: **אורז.** מי"ל: **דוחן.** פנ"ץ: **כמעשה קדרה.** ברכה שמברכין על מעשה קדרה של חמשת מינין: **ברכה אחת מעין ג'.** בשלהי פרקין (דף מד.) מפ' לה על המחיה כו': **ואורז לאו מעשה קדרה.** דקא מפקת ליה מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: **אלו הן מעשה קדרה.** לענין ברכה: **חילקא טרגים זריז וערסן.** מפרש להו במועד קטן (ג) (פ"ב יג:): **חילקא.** חטי דמתברי באסיתא חדא לתרתי: **טרגים.** חדא לתלת: **זריז.** חדא לארבע: **ערסן.** חדא לחמש: **הא מני.** הך מתניתא דקתני אורז כמעשה קדרה רבי יוחנן בן נורי: ה"ג **אבל רבנן לא ורבנן לא והתניא כו'.** ול"ג והלכתא ומהלכות גדולות הוא: **הכוסס.** כמות שהיא: **אפאה ובשלה.** לאחר שאפאה בתנור ועשאה לחם חזר ובשלה במים: **שהפרוסות קיימות.** שלא נמוחו בבשולן: **ברכה אחת מעין ג'.** על המחיה ועל הכלכלה. ובשלהי פרקין (דף מד.) מפרש לה: **אלא לאו רבנן היא.** וקתני במ"מ ותיובתא דרב ושמואל: **הא רבי יהודה כו'.** הא דקתני בורא מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כדמפרש לקמן בפירקין (דף מ.) אליביה הלכך לירקות בורא מיני דשאים לחטין דזרעים נינהו בורא מיני זרעים. ולרבנן בין זרעים בין ירקות בפה"א ולא בעינן לכל מין ומין מעין ברכתו: **ולא כלום.** כלומר אין טעון מברכות פירות ארץ ישראל ולא כלום אלא בורא נפשות רבות ככל מידי דליתיה משבעת המינין: **כותבות.** הם תמרים (ד) והם דבש האמור בשבעת המינין [ז] שהדבש זב מן התמרים: **קפץ ובירך.** לאחריהן: **משמו.** של ר"ג:

ולא

בורא נפשות רבות וחסרונם. כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הם ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהן ומסיים ברוך חי העולמים ובירושלמי ברוך אתה ה' חי העולמים:

אם הפרוסות קיימות. יש מפרשים דהיינו כשהלחם אינו שרוי במים כ"כ שאם יקח הפרוסה שלא ישבר: **רש"י** פי' אורז מי"ל. ויש מפרשים ר"יזו ולהאי פירוש יש לפרש דדוחן היינו מי"ל:

תיובתא דרב ושמואל. באורז אבל אדוחן לא הוי תיובתא ואפשר דהוי הלכתא כותייהו ולא מברכינן עליה בורא מיני מזונות:

הכוסס חטה צריך לברך עליה בורא פרי האדמה. שהרי אפילו בקמחא דחיטי אמרינן לעיל (ה) מברכין עליה בפה"א ולרב נחמן לא ס"ל הכי משום דאשתנו ומיהו בלאחריו יש לספק מאי מברכין אם מברכין על המחיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אשכחן ברכת על המחיה ועל הכלכלה אלא היכא דבריך עלייהו ברישא קודם אכילה בורא מיני מזונות ור"ת הגיה במחזור שלו על האדמה ועל פרי האדמה כו' וחזר בו דלא אשכחן בשום מקום הך ברכה דלקמן (דף מד.) מפרש ברכה אחת מעין ג' וקאמר בחמשת המינים על הארץ ועל המחיה ועל ז' המינים על הארץ ועל הפירות ועל האדמה ועל פרי האדמה לא הזכיר ועוד מדקאמר הכא על הכוסס את החטה מברך בורא פרי האדמה וקאמר בהדיא טחנו ואפאו פת עד אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלא קתני הכא גבי כוסס החטה מברך לאחריו ברכה אחת מעין שלש ש"מ דבכוסס ליכא ברכה לאחריו מעין ג' והא דקאמר כל שהוא מין דגן ולא עשאו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין ג' איירי דעבדינהו כעין דייסא דחשיבא אז אכילתו אבל הכוסס את החטה חי דלא חשיבא אכילתו כ"כ אע"ג דהיא מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו ברכה מעין שלש אלא בורא נפשות רבות וכו' ומיהו אומר הר"י שיש לספק °שמא חכמים ביילי ליה בההוא מין דגן ולא עשאו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ונכון להחמיר שאין לאכול קליות או חטים שלוקות אלא בתוך הסעודה שאז ברכת המזון פוטרתן אם לא נתמעכו יפה דהוו כמו דייסא ובירושלמי יש שגם האמוראים היו מסופקים דקאמר הדין דאכיל סלת פירוש קליות

חבילא

מאי מברך בסופה רבי ירמיה אמר לא אכלית סלת מן יומא וכו': **נתן** ר"ג רשות לר' **עקיבא לברך.** סבור (ו) היה שיברך ג' ברכות כמו שהיה סובר וא"ת לר"ג הא קי"ל °דאין מזמנין על הפירות וי"ל דר"ג היה סבור שהיה מברך על כל ז' מינין ג' ברכות שלמות וכי בירך ר"ע מעין ג' לעצמו דוקא דקי"ל אין מזמנין על הפירות ואחרים המסובין ברכו כל אחד לעצמו וא"ת לר"ג דאמר ג' ברכות שלמות וס"ל דמזמנים על ז' המינים אי ס"ל דברכה טעונה כוס א"כ (ז) יזמנו[א] וא"כ יזמנו לעולם וי"ל דיכול להיות שלא ישתה כלל מן כוס של ברכה וא"ת מ"מ לאותו המברך שהוא טועם צריך לברך פעם אחרת וא"כ אין לדבר סוף וי"ל היכא °דאינו[ב] שותה בקביעות רק מלא לוגמיו מודה ר"ג דאל"כ וכי לית ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש בשום מקום: [וע"ע תוס' פסחים ק"ה: ד"ה ש"מ]:

מסורת הש"ס

א) נ"א זריד, ב) פסחים לה. קיד:, ג) תוספתא פ"ד ה"ו, ד) לעיל לה., ה) תוספתא פ"ד ה"א, ו) [לעיל ט. וש"נ], ז) [דברים ח], ח) [ע' ב"ח סימן רז ובעט"ז שם], ט) [חולין קו. וע"ש בתוד"ה וש"נ],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' טרגים זריז כצ"ל ותיבת סולת נמחק: (ב) שם ועל הירקות הוא אומר: (ג) רש"י ד"ה חילקא וכו' במועד קטן. נ"ב ס"פ מי שהפך דף י"ג חילקא טרגים וטיסני חילקא חדא לתרתי טרגים חדא לתלת טיסני חדא לארבע: (ד) שם ד"ה כותבות וכו' תמרים והוא דבש: (ה) תום' ד"ה הכוסס וכו' אמרינן לעיל. נ"ב ריש ל"ו: (ו) ד"ה נתן וכו' סבור שיהא מברך: (ז) בא"ד טעונה כוס א"כ יזמנו לעולם כצ"ל ותיבות יזמנו וא"כ נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' הכוסס כו'. עי' רש"י [לעיל לו ע"ב ד"ה כס מגילה ז ע"ב ד"ה דאיכסייה [וביומא פא. ד"ה שכוסס]: תום' ד"ה הכוסס כו' שמא חכמים ביילי ליה בההוא וע' לקמן מ"ד ע"א: תום' ד"ה נתן כו' דאינו שותה בקביעות רק מלא לוגמיו. ע' לקמן ל"ט ע"א תוס' ד"ה בצר:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, א"כ יזמנו ויחזרו ויזמנו לעולם. ב. בתוס' רי"ש כתב, א"נ ר"ג לא אמר אלא היכא ששותה בקביעות אבל כמלא לוגמיו לא היה מצריך לברך ג' ברכות.

◆

לעזי רש"י

מי"ל. דוחן. פני"ץ. סוג של דוחן.

◆

רבינו חננאל

[הכוסס את החיטה מברך בורא פרי האדמה. וכן באורז. בישלו לחיטה בורא מיני מזונות. ודווקא דמתברי באסיתא אבל בישלו בעינייהו בורא פרי האדמה. בישלו לאורז שהכל. ולבסוף, בחטה ברכה אחת מעין שלש ואורז ולא כלום]. **והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא טרגיס סולת זריד וערסן.** ומפרש בגמרא חילקא חיטי דמתברי באסיתא ב' ב', טרגוס ג' ג', זריד ד' ד', ערסן ה' ה', ועבדינהו בקדרה מברך עליו בורא מיני מזונות. אבל היכא דשליק ליה חיטי בעינייהו דלא תברינהו כלל, בורא פרי האדמה. מאי טעמא בעינייהו קיימי כדמעיקרא. ובפרק מי שהפך מפרש חילקא א' לב', טרגוס א' לג', טיסני א' לד'.

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' י סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ז:

לו ב מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לז ג מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה [הל' א] ופ"ו [הל' ד] סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סימן תנג סעיף א:

לח ד מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ג טוש"ע או"ח סי' ר"ח סעיף ד:

לט ה מיי' שם הל' ח סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסח סעי' י:

מ ו ז (מיי' שם הלכה י) סמג שם טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ז:

◆

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם **ובלבד שלא יראנו. ישראל כשהוא לוקט מן הערלה** (כלומר ממה שהוא ספק ערלה. ב"ח) והא דתניא לעיל בסוריא מותר, כשנלקט כבר אבל לכתחילה אינו אומר לו לך רד ולקוט (קדושין לח:). **פיטמא של רמון.** הוא שומר על פיו והנץ שומר אחר על גבי הפיטמא, כמו שיש על אגוזים שומר על גבי שומר (חולין קיח:). **מתחלי דערלה.** שומר הגדל סביבות התמרים בקטן, כעין פקס הגדל סביבות אגוזי יער הדקות (פסחים נב:). **אסירי.** משום ערלה, דלא הוו כעץ אלא שם פירי עליהם, הואיל דנעשו שומר לפירי (שם). **אין קוצצין את האילנות בשביעית.** לעצים, מפני שמפסיד הפרי ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד (שם). **משיוציאו.** תחילת העלין בימי ניסן (שם). **משיגרעו.** משגדלו הענבים קצת ונקרא גירוע ולקמן מפרש שיעורו כפול הלבן (פסחים נג.). **משינצו.** משיגדל הנץ עליהן והוא כעין מתחלי ודומה לו (לעיל) הפטמא של רמון מצטרף והנץ שלו אין מצטרף (שם). **הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן.** דאמר כל היכא דתנן או בוסר או גירוע כולהו חדא נינהו, בוסר תנן בגיטין (לא.) משעת כניסת המים לבוסר (שם). **פול הלבן ס"ד.** הא בגפנים קיימא (שם). **מאן שמעת ליה.** מאן תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי, כדקתני משיגריעו, דהיינו בוסר, אבל סמדר לא, רבנן היא, וקתני דמודו בשאר אילנות. הא דרב אסי הוא בוסר הוא גרוע נקט הכא משום דלא תימא גירוע היינו סמדר ור' יוסי היא (שם). **כס פלפלי.** אין זה ישוב הדעת שאין זה דרך אכילתו (יומא פא:). **זה הפלפלין.** אלמא מאכל קרי ליה (שם). **חייבין בערלה.** מין אילן הוא (שם) דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן הארץ (סוכה לה.). **ברטיבתא.** חזי למיכל (יומא שם). **המלתא.** ליטוריג"א שמפטמים בשמים כתושים בדבש (שם). **מבי הנדואי.** מארץ כוש (שם). **שריא.** ואין בו משום בישולי נכרים, שנאכל כמות שהוא חי, ולא משום גיעולי נכרים, דנותן טעם לפגם, ומדקאמר אין בו משום בישולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי (שם).

עד כאן שייך לעמוד קודם. **אורז ודוחן.** מיני קטניות הן (ר"ה יג:) אורז דומה לחטה, דוחן מילי"ו או פניקל"ו (כת"י). **הכוסס.** כל אכילה שלא כדרכה קרי כוסס (חולין טו.)